

УДК 340.12

DOI <https://doi.org/10.32782/apfs.v043.2023.13>**Н. М. Павлусів**ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4119-5663>

кандидат філософських наук,

старший викладач кафедри філософії та педагогіки

Львівського національного університету

ветеринарної медицини та біотехнологій імені С. З. Гжицького

ЗАРАТУСТРА ТАК НЕ ГОВОРИВ: СПРОБА ПОСТМОДЕРНІСТСЬКОГО ДИСКУРСУ ВІДОМОЇ ПРАЦІ Ф. НІЦШЕ

Постановка проблеми. Постмодерн, зазвичай, характеризується творчою свободою, відсутністю догм, страху перед неприйняттям чи осудом, обмежуючого впливу авторитетів. Однак це лише одна сторона правди. З іншого боку, постмодерн став можливим як світогляд, концепція чи культура у високорозвиненому та складно організованому урбаністичному суспільстві зі значним прошарком справді освіченого населення. А це відкриває практично необмежені можливості для критики, критики всеосяжної, нищівної, часто деструктивної. Постмодерн переглядає, ревізує цінності, ілюзії, упередження, не дозволяючи собі нав'язувати а priori задані інтелектуальні концепти. Зразковим маніфестом постмодерну можна вважати відому книгу Умберто Еко про те, як треба писати дипломну роботу. Постмодерн, попри свою гіперкритичність і засадничий аскептизм, не заперечує науку, а навпаки, на ній ґрунтується. Раціональність Просвітництва постійно зазнавала ризику втрати під впливом архаїчних традиційних структур, про що той же Умберто Еко вичерпно висловився, характеризуючи одну з виділених ним чотирнадцяти ознак фашизму.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Особливості постмодерністського дискурсу досить докладно описала С. М. Повторева, вказуючи, зокрема, що ніцшеанство є істотною тенденцією у постмодернізмі [1, с. 26]. За результатами докладного аналізу спадщини Ф. Ніцше, А. С. Павловський розкрив особливості соціальної програми постмодерну [2]. Глибокий філософський аналіз творчості Ф. Ніцше спостерігаємо і в монографії В. М. Петрушова [3]. Разом з тим, наявні праці не дають змоги сформулювати цілісне уявлення про постмодерністський дискурс праці «Так казав Заратустра».

Формулювання мети статті. Задум цієї статті виник у нас як спроба протиставити апеляцію чи псевдоапеляцію до сторонніх історико-культурних контекстів у відомій праці Ф. Ніцше «Так казав Заратустра» та концепцію постмодерністської складки, завдяки чому виявляється особли-

вість останньої, на відміну від сучасних поєднань різних семантичних полів і формальних засобів.

Виклад основного матеріалу. Сюжет наших роздумів базується на декількох пов'язаних тезах:

Ніцше задумував свою працю як антихристиянство, покликане замінити традиційну релігію запропонованою ним версією «філософської віри»;

– історичний Заратустра та його вчення базувалися на наборі філософом несумісних із вченням Ніцше про надлюдину та сформульованих ним етичних принципів;

– історичне християнство, насамперед, через взаємодію з мітраїзмом у I–VI ст. н. е. зазнало впливу культурного кола ірансько-авестійської традиції.

Найвідомішою явною ремінісценцією (натяк як спогад) цього впливу прийнято вважати образ мудреців зі Сходу, котрі прийшли поклонитися новонародженому Месії. За однією з версій це були маги чи моведи, тобто зороастрійське духовенство.

Переосмислена, переважно у гностичній традиції, проблематика філософії цього культурного кола, зокрема в аспекті природи добра і зла та участі людини у боротьбі цих сил, виразно проглядається у Євангеліївських текстах, звісно, у Євангелії від Йоанна.

Таким чином, Ніцше вклав своє антихристиянське вчення в уста давньоіранського пророка, чий послідовники прийшли поклонитися немовляті у Вифліємі, що вказує на історичну наступність традицій зороастризму та християнства.

Таке перенесення в інший уявний історичний контекст у випадку аналізованої праці Ніцше, звісно, не можна вважати постмодерністською складкою. Цей прийом виконує, насамперед, стилістичну функцію, а не семантичну, носить формалістичний характер і не призводить до синтезу нових сенсів, що характеризує постмодерністську складку. І для самого Ніцше, і для нас, сучасних та філософськи підготовлених читачів, очевидно, що Заратустра так не говорив.

Ніцше не міг уявити собі філософа і пророка, котрий би не відходив у пустелю (метафізичну (подумки) чи реальну): «Коли Заратустрі сповнилося 30 років, полишив він свою батьківщину

і озеро своєї батьківщини і пішов у гори. Тут насолоджувався він своїм духом і своєю самотністю і 10 років це його не втомлювало» [4, с. 5].

У цьому уривку, яким відкривається книга, Ніцше, очевидно, помістив алюзію (натяк) на Новий Завіт, а також натякнув на власну біографію, адже після припинення викладання у вищі він жив у селі в швейцарських Альпах. Для Ніцше, враховуючи його особисту долю, близьким був образ пророка, який після отримання в пустелі духовних одкровенень повертається до людей: «Заратустра спустився з гори, і нікого не зустрів він» [4, вірш 7]; «Як на морі жив ти самотньо. І море носило тебе. Ти хочеш вшити на суму?...Заратустра відповів: «Я люблю людей... Тепер люблю я Бога: людей не люблю. Людина для мене надто не досконала. Любов до людини вбила би мене» [4, вірш 7].

Відсутність співчуття до бідних аргументується тим, що ліричний герой сам не є бідним: «я не подаю милостині. Для цього я недостатньо бідний» [4, вірш 9].

Однією з основних філософських ідей Ніцше була думка про смерть Бога. Персонаж його книги – Заратустра – відчуває поклик повідомити про це людство: «Коли Заратустра залишився наодинці, говорив він так у серці своїм: «Цей святий старець у своєму лісі ще не чув про те, що Бог мертвий» [4, вірш 9].

Алюзія на Євангеліє чітко виявляється у наступному пасажі: «Прийшовши у найближче місто за лісом, Заратустра знайшов там великі натовпи людей, які зібралися на базарній площі... Заратустра так говорив до народу: «Я вчу вас про надлюдину. Людина є чимось, що належить перевершити. Що зробили ви, щоб перевершити її? Всі істоти до цього часу створювали щось вище від себе; а ви хочете бути відливом цієї великої хвилі і скорше повернутися до стану звіра, ніж перевершити людину» [4, вірш 9].

Свою основну думку про надлюдину Ніцше майстерно і впізнавано висловлює у перифразі Євангельських текстів. «Дивіться, я вчу вас про надлюдину? Надлюдина – смисл землі. Нехай же ваша воля говорить: буде надлюдина смислом землі!» [4, вірш 11].

У практичному зороастризмі (релігія) існував культ землі, котру заборонялося осквернювати, мертвих ховали не в землю, а у скелях. Ніцше, знаючи про це, використав такий образ для метафізичного виправдання і освячення матеріального світу: «Раніше хула на Бога була найбільшою хулою, але Бог помер і разом з ним померли і ці хулители. Тепер хулити землю – найтяжчий злочин, так само як пошановувати сутність неосязною вище, ніж смисл землі» [4, вірш 11]. У цьому фрагменті Ніцше намагається встановити антимічну пару з двох тез:

1. Пошанування Бога, котра передбачає, звісно, неприпустимість будь-якої хули на Нього.
2. Повагу до землі.

У загальному контексті його праці перша теза стосується проголошення завершення епохи християнства як релігії. Позиція Ніцше настільки радикальна, що він не вважає за потрібне надалі полемізувати з релігією у її власному контексті («Хулители» – це критика релігії).

Земля для Ніцше – це метафора іманентного, матеріального світу земного.

У зороастризмі, який зберіг багато рис аграрної релігії, земля – це напіводухотворений, чудесний предмет творіння, наділений життєдайними властивостями. У зороастризмі категорично заборонено у будь-який спосіб оскверняти землю, навіть ховати померлих.

Ніцше у IV главі I частини формулює власні заповіді блаженства. Наприклад: «я люблю того, хто живе для пізнання і хто хоче пізнавати для того, щоб коли-небудь жила людина. Бо так хоче він своєї загибелі» [4, вірш 15]. Або ж: «Я люблю того, хто виправдовує людей майбутнього і викупає людей минулого: він хоче загибелі людей сучасного» [4, вірш 17]; «Я хочу вчити людей смислу їх буття: цим смислом є надлюдина» [4, вірш 25]; «Той, хто годує голодного, насичує вірш 29»; «Подивись на добрих і праведних! Кого ненавидять вони більше за все? Того, хто розбиває їх скрижалі цінностей, руйнівника, злочинця – але це і є будівничий» [4, вірш 31].

Ніцше цілком усвідомлював, що творення нового передбачає часткову руйнацію старого. Зайве наголошувати, що він сам, а також адепти і поціновувачі його філософії відчували поклик до діалектичного процесу розвитку: «Ніцше усвідомлював, що осягнення істини пов'язане з обмеженням гордості. Ніцше вважав, що таким обмеженням може бути його власний розум. У християнстві, як і в зороастризмі вважається, що подолати гордість можна не перед самим собою, а лише перед вищою, трансцендентною особистістю» [4, вірш 35].

«Але неможливого хочу я: благатиму я свою гордість йти завжди поруч із моїм розумом» [4, вірш 35]; «Так будьте настільки величними, щоби не соромитися себе самих» [4, вірш 37]; «Я закликаю вас не до миру, а до перемоги. Хай буде праця вашою боротьбою і мир вашою перемогою! – це приклад наслідування і пафосу Євангелія [4, вірш 37]; «Наша віра в інших виказує, де ми охоче хотіли б вірити в самих себе» [4, вірш 41].

Ніцше формулює власне «золоте правило моралі»: «Якщо ти хочеш мати друга, ти повинен вести за нього війну, треба вміти бути ворогом» [4, вірш 41].

Ось ще етична позиція: «Більшій владі не знайшов Заратустра на землі, ніж добро і зло?» [4, вірш і 45, 49]. У цьому фрагменті Ніцше від-

творює ідею дуалізму добра і зла, притаманну зороастризму як релігії. Ймовірно, ця думка більше його приваблювала, ніж суворий монізм традиційного християнства, котрий можливий на основі складного богословського обґрунтування. Думку про Бога, який творить світ, Ніцше замінює думкою про людину як носія аналогічних властивостей: «Людина спершу вклала цінності в речі, щоб зберегти себе – спочатку вона створила смисл речам, людський смисл!» [4, вірш 47]; «Люблячі були завжди «будівничими», вони створили добро і зло» [4, вірш 49]; «Вогонь любові і вогонь гніву горить на іменах всіх чеснот» [4, вірш 45].

Так Ніцше висловився про те, що сьогодні називають продукуванням фейків: «Обманює не тільки той, хто говорить всупереч своїм знанням, але ще більше той, хто говорить всупереч своїм незнанням. Саме так кажете ви про себе, спілкуючись з іншими і обманюючи сусіда щодо себе» [4, вірш 51].

«Серед народів жив я, закривавши вуха, щоб їх мова лихварства і їх торгівля за владу залишалися для мене неприйнятною» [4, вірш 67].

«Тому я розриваю ваші тенета, щоби лють ваша вас з вашої печери обману і щоб помста ваша виринула з-поза вашого слова «справедливість» [4, вірш 71].

Ніцше вибудував концепцію морального виправдання дій, які нищили суспільство, цивілізацію, культуру. Очільники III Рейху у своїх публічних промовах неодноразово майже дослівно відтворювали цю формулу.

«Ви здаєтесь мені теплими, але холодом віє від будь-якого глибокого пізнання. Холодні як лід найглибші джерела духу: втіха для гарячих рук і для тих, хто не покладає рук» [4, вірш 81].

Це перифраз 15–16 віршів III глави одкровення Івана Богослова (Апокаліпсису).

Ніцше імпонувала думка про значення сильних і суперечливих емоцій, у полоні яких він сам жив: «І ніби існує особливий таємничий доступ до знань, прихований для тих, хто чого-небудь навчається: так віримо ми в народ і «мудрість» [4, вірш 93].

Віра в народний рух – це одна з провідних ідей романтизму, покликана замінити універсальний релігійний культ християнства. Націоналізм як форма політичної культури виник в епоху романтизму.

Цілком у дусі романтизму Ніцше викриває «місто» за утилітаризм, недостатню одухотвореність. Звісно, що романтизм – культура урбаністична, вона виконує функцію рефлексії міського способу життя. Ймовірно, для того, щоб така рефлексія була можливою, необхідно було вибудувати альтернативну систему культурних координат: міфопоетичні, напівказкові, далекі екзотичні країни, таємничі світи власного історичного минулого чи просто ідеалізовані пасторалі.

Таке блюзнірство і відстороненість від реального життя притаманне проповідникам «філософської віри». І зороастризм, зокрема з його культом бога Мітри, і християнство з іще категоричнішою ідеєю Боговтілення вийшли на якісно інший рівень розуміння людей, ніж передбачала філософська концепція Ніцше. Ніцше з гіркотою зізнається, що йому це не вдалося: «Шматочки щастя, котрі ще блукають між небом і землею, шукають собі притулку в світлій душі. Ми схильні вбачати у цьому фрагменті альянсу та гностицизму» [4, вірш 127]; «О небо наді мною, чисте, Глибоке Безодня світла! Дивлячись на тебе, я тремчу від божественних поривів... І навіть свою власну ненависть ненавидів я, тому що вона плямувала тебе» [4, вірш 133]; «Хоч трохи розуму, насіння мудрості посіяно від зорі до зорі, ця закваска домішана до всіх речей» [4, вірш 137]; «Тут пекло у великому місті для думок самітника: тут видатні думки варяться заживо і розварюються на дрібні... Плюй на місто пригнічених душ і запалих грудей, їдких очей і липких пальців» [4, вірш і 67, 147]; «Хто хотів би все зрозуміти у людей, повинен до всього торкнутися. Але для цього у мене надто чисті руки» [4, вірш 163]; «Хто живе серед добрих, того вчить співстраждання обманювати. Співстраждання робить задушливим повітря для всіх вільних душ. Оскільки дурість добрих незвідана» [4, вірш 165].

Окрім мітраїзму, який конкурував з християнством у I ст. його історії, простежується також вплив ірано-авестійської культурної традиції на древній іудаїзм попередніх століть, зумовлений контактами внаслідок переселень, міграцій та завоювань. Відтак та форма іудаїзму, на основі якого розвинулося іудохристиянство, позначено цим впливом.

З позицій постмодерну цю визначну працю Ніцше найзручніше розглядати у двох площинах: релігієзнавчій та літературознавчій.

На відміну від Дон Кіхота, котрий є повноцінною пародією на середньовічний лицарський роман, якою деконструюється і форма, і зміст, Ніцше з усією повагою ставиться до Євангелія як літературного жанру, тобто записаної натхненної проповіді, котра порушує питання про останні істини, і пропонує свої варіанти відповідей на них.

У тексті праці Ніцше навмисне імітує цілі уривки Євангелія, найпростішим чином перефразовуючи їх відповідно до свого вчення про надлюдину.

Ніцше прагнув написати власну версію анти-Євангелія як пост-Євангеліє, тобто більш актуальний та адекватний часу твір цього жанру «Таке «собі» Євангеліє від Ніцше».

Поява книги Дена Брауна та однойменного кінофільму «Код да Вінчі» спрямувала увагу громадськості на тексти Євангелія, котрі не ввійшли в християнський канон священних книг. Перед

нами типовий приклад творення постмодерного міфу, оскільки і до цього проблема апокрифічних Євангелій була відома, щоправда, вузькому колу фахівців, що нею цікавилися.

А от апокрифічні Євангелія, на відміну від праці Ніцше, – це ні в якому разі не анти-Євангеліє, а одна з версій, котра претендує на автентичність, хоча їх філософське підґрунтя суперечить текстам християнського канону не менше, ніж праця Ніцше.

З релігієзнавчої точки зору праця Ніцше є одним із незліченних маніфестів так званої «філософської віри», пов'язаної з діяльністю неоплатоніків і гностиків, котра з певною періодичністю хвилює інтелектуально обдарованих та освічених людей останні дві тисячі років. Спільною для всіх таких спроб є намагання з претензією на раціональність вибудувати світогляд та морально-етичну систему поза одкровенням, даним у спілкуванні з особистим Богом. Така собі «теологія» для тих, хто не вірить у Бога.

Вплив ірано-авестійської культурної традиції на древній іудаїзм та християнство виявляє себе в актуалізації дуалістичної проблематики, тобто питання про антологічну, генетичну і екзистенційну самостійність доброго і злого начала у космічному порядку. Християнство, як відомо, – релігія моністична, тобто зло не має ні сутності, ні іпостасі. Натомість зороастризм – релігія дуалістична. У древньому іудаїзмі дуалістичні мотиви присутні, зокрема в Книзі Іова, однак ступінь протиріччя не так актуалізований. Протиставлення добра і зла більше хвилювало древніх іранців. У тексті вже канонічних християнських Євангелій це протиріччя знаходить своє розв'язання з моністичних позицій. Відтак із впевненим допуском можна стверджувати, що відблиски полум'яної проповіді Заратустри (згадаймо лише очищення як хрещення вогнем!) назавжди збереглися у текстах християнських Євангелій.

Як маленький постскрипtum пригадаємо, що згідно з однією з версій апокрифічних Євангелій, Ісус з 12 до 30 років подорожував на Схід, зокрема в Індію. Ще одна ремінісценція на зв'язок зороастризму і християнства.

Пишучи своє «анти-Євангеліє», Ніцше, власне, і заперечує те, що збереглося до нашого часу від зороастризму через християнство як жива культурна традиція, від якої у творі Ніцше залишився лише схематично-умовний образ Заратустри – міфічного пророка, а також декілька алюзій на небо і вогонь як символів зороастрійської міфології.

Небо як символ чистоти, морального порядку і підвалин Всесвіту притаманне міфо-поетичній мові заратустризму.

Виникає питання: «Якщо Заратустра так не говорив», то чому ж він все-таки «так казав»?

Очевидно, Ніцше розраховував якраз на поверхневе знайомство своїх читачів із реальним, історичним зороастризмом. Образ міфічного пророка з казкової країни і став можливим у такому контексті інтелектуальної моди на пошуки витоків цивілізації в Індії, Ірані, на Тибеті, вивчення санскриту, що згодом, вже після Ніцше, переросло у запозичення східних духовних практик. Самого Ніцше в аналізованій праці «арійська» і т. п. проблематика цікавило мало. Що його справді цікавило, це полеміка з канонічними християнськими Євангеліями, котра вилилася у створення власної версії універсальної проповіді.

Для повноти вже сучасного, постмодерністського аналізу праці Ніцше кинемо оком на найдавнішу частину корпусу священних текстів зороастризму, Авести, котра називається Гати і авторство якої приписується самому Заратустрі. З першого погляду, видно, що зороастризм був релігією теоцентричною. Світогляд автора побудований на вірі у пантеон богів на вершині якого – Ахура-Мазді, творець світу й істини. До нього звернені більшість гімнів Гат.

Філософський нігілізм особистості, котра не змогла знайти себе у суспільстві, став загребуваною філософемою у Західній Європі в умовах деконструктивних соціальних процесів першої половини ХХІ ст.

У 60-роки 20 ст. здавалося, що феномен фашизму осмислений, а його наслідки подолані. Однак російсько-українська війна та пов'язані з нею деструктивні процеси у російському суспільстві знову актуалізували проблему проривання архаїчних соціальних структур колективного підсвідомого у сучасність. Європейська інтелігенція, покликана такі речі передбачати та аналізувати, в перші місяці війни виявилася позбавленою цілісного бачення ситуації. Праця Ніцше «Так казав Заратустра», ймовірно, ще довго залишатиметься класичним описом процесів особистості, котра зазнала чи продовжує зазнавати соціальної деконструкції.

Питання впливу зороастризму на сучасний йому іудаїзм та генезис християнства є достатньо розробленим сюжетом у європейській науці. Однією з класичних праць такого роду є робота бельгійського релігієзнавця Франца Кюмона (початок ХХ ст.) «Східні вірування у римському язичництві».

Необхідно зробити методичне застереження щодо можливостей співставлення різних світоглядних систем у нашій статті. Практично нам доводиться мати справу з трьома семантичними системами:

- західноєвропейським християнством ХІХ століття;
- філософією Ніцше, котрий намагався заперечити християнство;
- зороастризмом.

Порівнювати ці три світогляди буквально, як системи дискурсивного знання у добу постмодерну вже не науково. Можна порівнювати світовідчуття. А такий шлях якраз і відкриває перспективу деконструктивної критики філософії Ніцше у постмодерному контексті.

Гати 1

Персоніфікований Бог Ахура (Творець) – Мазда (мудрість, істина) як творець всього і джерело істини є причиною всякого буття: «Якнайкращому Господеві так і Вершителю Істини Благому подателю Думки, діянь буття – Мазді і влади Ахурі – убогим пастирям дати» [5]:

Гати 2

Істина – найкраще благо за волю його (Мазди), за волю тому, хто Істина Істині найкращий.

Гати 3

Коли ці два духи (Ахура – Мазда і Ахріман – Н.П.) зішлись, то спочатку створили життя і смерть, тобто буття, що після. Неправедним – найгірше, праведним – найкраще.

У зороастризмі визнавалося дуалістичне протиріччя добра і зла і посмертна відплата грішним і праведним.

Гати 5

Коли повеління Мазди ви, смертні, зрозумієте.

Блаженство чи тривалі муки для неправедних, а праведним – спасіння.

Гати 6

Які твої повеління
Хвали якого моління?

Дай нам почути

Долю, що дається правдивим,

Вчи нас шляхами в Істині,

Легким думки Благодатної

Ніцше не вважав людину вінцем творіння. Він проголошував, що за універсальним законом вдосконалення (еволюції) сучасна йому людська природа повинна перерости у щось якісно інше, більш довершене, надлюдське.

Для Заратустри ідеї такого «прогресу» були немислимі, адже місце людини у Всесвіті визначено богами, у взаємодії з якими проходить все її життя. Традиційне християнство вважає здатність до обожнення, закладеного у людську природу.

Висновки. Постмодерністська інтерпретація творів літератури і філософії пов'язана з їх реконструкцією. Остання стає можливою в т.ч. на основі раціонального дискурсу, котрий передбачає ретельний та послідовний аналіз всіх обставин, котрі потрапляють у поле зору інтерпретатора. У запропонованій версії конструкції праці Ф. Ніцше «Так казав Заратустра» обґрунтовано тезу про відсутність постмодерністської складки у поєднанні зі здійсненою Ніцше критикою християнства й окремих елементів зороастризму. Апеляції до семантичного поля зороастризму

носять епізодичний, допоміжний характер. З їх допомогою вирішується завдання зі створення певної образної форми літературного твору. Звернення до встановлених вже у часи Ніцше наукових даних про співвідношення та взаємодію історичного християнства та зороастризму викриває застосований Ніцше прийом із перенесення власних роздумів у інший псевдоісторичний контекст, що було прийомом, широко застосованим у добу європейського романтизму. Здійснена нами деконструктивна критика однієї з праць Ніцше жодним чином не покликана поставити під сумнів внесок видатного вченого у розробку методології критики філософсько-світоглядних систем, котра згодом стала однією з підвалин постмодерністської філософії.

Література

1. Повторева С. Принцип виділення структурованих відношень як методологічна основа структурного дослідження. *Науковий вісник Чернівецького університету. Філософія*, 2011. № 561–562. С. 205–211.
2. Павловський А. С. Соціальна програма постмодерну. *Вісник Черкаського університету*. 2017. № 2. С. 72–80.
3. Петрушов В. М. Європейський адогматизм: історико-філософська ретроспектива, сучасні інтенції: монографія. Харків: УкрДАЗТ, 2007. 376 с.
4. Nietzsche F. Also sprach Zarathustra. Ein Buch Fur Alle und Keinen. Kharkiv: Folio, 2021. 112 s.
5. Old Iranian Online. URL: https://lrc.la.utexas.edu/eieol_base_form_dictionary/aveol/16

Анотація

Павлусів Н. М. Заратустра так не говорив: спроба постмодерністського дискурсу відомої праці Ф. Ніцше. – Стаття.

У даній статті розглядається проблема взаємозв'язку постмодернізму та творчості Фрідріха Ніцше, зокрема, його відомої праці «Так казав Заратустра». Автор розглядає постмодерн у критичному та конструктивному аспектах як феномен, що виник у високорозвиненому урбаністичному суспільстві. Постмодерн критикує і ревізує існуючі цінності і концепції, відмовляючись від а priori заданих інтелектуальних концептів. Попередні дослідження вказують на значущий вплив ніцшеанства на постмодернізм, а також розкривають соціальну програму постмодерну. Однак, існуючі роботи не надають повного уявлення про постмодерністський дискурс в праці «Так казав Заратустра».

Мета статті полягає в аналізі відмінностей між концепцією Ф. Ніцше та постмодерністською складкою, яка може бути виявлена в цій творчості. У статті пропонується деконструктивна критика праці Ніцше «Так казав Заратустра». У межах постмодерністської парадигми порушується питання про можливість утворення складки внаслідок поєднання різних контекстів: філософського, зороастрийського та християнського. На основі даних історичної науки про зв'язок зороастризму та християнства обґрунтовується положення про алогічність протиставлення зороастризму чи алю-

зії на нього християнству як більш пізній культурній традиції. Із застереженням про методологічну можливість порівняння світовідчуттів, але не світоглядів, наводяться приклади з найдревнішої частини Авест-Гат, що перебувають у прямому протиріччі з поглядами Ніцше.

Автор доводить, що постмодерністська складка у праці «Так казав Заратустра» є обмеженою та епізодичною, і не може вважатись її центральною компонентою. Автор вказує на використання Ніцше прийому перенесення своїх думок у інший історичний контекст, що широко застосовується у романтичній літературі. На завершення, автор відзначає, що представлена деконструктивна критика творів Ф. Ніцше не заперечує його внеску у розвиток критики філософських систем, натомість підкреслює важливість розрізнення концепції Ф. Ніцше та постмодерністського підходу до інтерпретації його праць.

Ключові слова: постмодернізм, дискурс, постмодерністська складка, деконструкція, зороастризм, християнство, нігілізм.

Summary

Pavlusiv N. M. Zarathustra didn't speak that way: an attempt at a postmodern discourse on Friedrich Nietzsche's famous work. – Article.

In this article, the problem of the interrelation between postmodernism and the creativity of Friedrich Nietzsche is examined, particularly his famous work “Thus Spoke Zarathustra”. The author explores postmodernity in both critical and constructive aspects as a phenomenon that emerged in highly developed urban society. Postmodernism criticizes and revises existing values and concepts, rejecting a priori established intellectual concepts. Previous research indicates a significant

influence of Nietzscheanism on postmodernism and reveals the social program of postmodernity. However, existing works do not provide a complete understanding of the postmodern discourse in the work “Thus Spoke Zarathustra”.

The purpose of the article is to analyze the differences between Friedrich Nietzsche's concept and the postmodern complexity that can be found in his work. The article offers a deconstructive critique of Nietzsche's work “Thus Spoke Zarathustra”. Within the postmodern paradigm, the question of the possibility of creating complexity through the combination of different contexts is raised: philosophical, Zoroastrian, and Christian. Based on historical research on the connection between Zoroastrianism and Christianity, the position of the illogical opposition of Zoroastrianism or allusions to it by Christianity as a later cultural tradition is justified. With a caveat about the methodological possibility of comparing worldviews but not ideologies, examples from the oldest part of the Avesta-Gathas are given, which are in direct contradiction with Nietzsche's views.

The author argues that the postmodern complexity in the work “Thus Spoke Zarathustra” is limited and episodic and cannot be considered its central component. The author points out Nietzsche's use of the technique of transferring his thoughts into another historical context, which is widely used in romantic literature. In conclusion, the author notes that the presented deconstructive critique of Friedrich Nietzsche's works does not negate his contribution to the development of criticism of philosophical systems but underscores the importance of distinguishing between Nietzsche's concept and the postmodern approach to interpreting his works.

Key words: postmodernism, discourse, postmodern complexity, deconstruction, Zoroastrianism, Christianity, nihilism.